

Diplomatik Bir Yenilik? II. Selim'in Nâmesi ve Sadrazamının Mektubu Bağlamında 1570 Yılında Venedik Cumhuriyeti'ne Verilen Ültimatomun İncelenmesi ve İlgili Metinlerin Neşri

A Diplomatic Novelty? Ultimatum Given to the Venetian Republic in 1570 and the Edition of Relevant Letters by Sultan Selim II and his Grand Vizier

Güneş Işıksel*

*Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: G.I. 0000-0002-3209-6639

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Güneş Işıksel,
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü,
Yeniçağ Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail: gunes.isiksel@medeniyet.edu.tr

Başvuru/Submitted: 10.01.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
07.02.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
13.02.2022

Kabul/Accepted: 17.02.2022

Atıf/Citation:

Işıksel, Gunes. "Diplomatik Bir Yenilik?
II. Selim'in Nâmesi ve Sadrazamının Mektubu
Bağlamında 1570 Yılında Venedik Cumhuriyeti'ne
Verilen Ültimatomun İncelenmesi ve İlgili
Metinlerin Neşri." *Tarih Dergisi - Turkish Journal of
History*, 76 (2022): 21-34.
<https://doi.org/10.26650/iutd.202202>

ÖZ

Bu makalede, II. Selim'in ve sadrazamı Sokollu Mehmed Paşa'nın Venedik Cumhuriyeti'nden Kıbrıs adasının barışçıl yollarla Osmanlı tarafına teslim edilmesini talep eden metinlerinin bağlamı ve içeriği inceleniyor. Eğer karşı taraf bu talepleri reddedecek olursa, söz konusu ada birkaç ay içinde işgal edilecekti. Konuyla ilgili müellefatta değinilen ancak bu zamana kadar üzerinde ayrıntılı çalışma yapılmamış bu mektuplar bu makalede cebri diplomasi aracı olarak ele alınıyor.

Anahtar sözcükler: 1570-1573 Osmanlı- Venedik Savaşı, Osmanlı Diplomatik Yazışmaları, Uluslararası Kamu Hukuku, Zorlayıcı Diplomasi

ABSTRACT

In this article, I propose an edition and interpretation of letters by Selim II and his grand vizier Sokollu Mehmed Pasha to the Republic of Venice to demand peaceful surrender of Cyprus. The letters specify that if the summoned party were to refuse, the island was to be ravaged within months. To interpret these rather peculiar but hitherto insufficiently analysed letters, I first revise the political context and then recontextualize them as an ultimatum, a specific instrument of so-called coercive diplomacy.

Keywords: Ottoman-Venetian War 1570-1573, Ottoman diplomatic correspondence, international public law, coercive diplomacy

Extended Abstract

On March 23, 1570, Kubad Çavuş arrived in Venice to present to the Senate a letter from Selîm II and one from the grand vizier, Sokollu Mehmed Pasha, both dating from the first days of February 1570. Public honors were not rendered to Kubad, transmitter of the texts, and he was introduced unceremoniously to the Senate, presided over by the Doge. Because of the dispatches of Marc'Antonio Barbaro, Venetian representative at the Sublime Porte, the patricians knew part of the content of the letters, which were to contain the grievances of the Sublime Porte on some Venetian activities after the granting of the Capitulations in 1567. However, the letters that Kubad delivered were much more detailed than usual and somewhat atypical.

The sultan started his letter with a discussion about common borders that the Venetians were not respecting despite many warnings. Moreover, they were building fortresses in Dalmatia. In a previous letter, Selîm II had already asked for the demolition of some thirty-four fortresses built contrary to the recent treaty. The sultan then moved on to the public grievances, which were made for the first time. The most important among those is about the support that Venetian authorities in Cyprus gave to the Catholic corsairs. The Venetians did not communicate to the governor of Alexandria the names of those who had recently captured two Muslim ships after having refueled with food and water on the Cypriot bases. The sultan also mentioned a recent assault to a Turkish ship near the Rosetta Canal by two privateer ships, which also obtained water from Cyprus. When the Ottoman authorities captured those and the hostages in the ships were questioned, they confirmed that the Venetians had provided assistance. Selîm II then evoked the case of the Venetian ships which had been confronted with Muslim corsairs. Once again, contrary to the Capitulations, where it is stipulated to not claim the blood of fallen privateers but to send them to the responsible State, the Venetians had executed the corsairs and seized their property.

From that point, the sultan moved on to the difficulty of negotiating with the *bailo*. Cases were unnecessarily postponed or not settled.

His other grievances were related to the commercial affairs of Ottoman subjects in the Venetian territories. For instance, in Venice, the father of a *dhimmi* merchant was kidnapped and killed on the pretext that he was trafficking in iron, a prohibited commodity. Uskok pirates robbed the merchant Hacı Ali, who embarked at Kotor in the Venetian territory to trade mohair and other products, without being compensated by the Republic, despite a relevant article in the Capitulations.

After listing all those points, the sultan summoned the Republic to cede Cyprus.

In his letter to the Senate, the grand vizier reiterated similar criticisms, but in a somewhat different manner, rather acting as a diplomat. He began by referring to the good relations

between the two states during the days of the previous sultan. Sokollu Mehmed, as his grand vizier, frequently negotiated with the *bailo* who were to confirm his continued efforts for Ottoman-Venetian friendship. After the new sultan's accession to the throne, he continued to give not only his advice to Venetian emissaries in Istanbul but some warnings also. However, they were not heeded as they might have been.

For example, after the delimitation of the borders in accordance with the Treaty of 1567, the Ottoman emissaries observed the formation of Venetian settlements in the Ottoman territory and informed the Ottoman capital about them. After that, Sokollu could only present those reports to the sultan. He then criticized the Venetian Republic's treatment of Muslim privateers. While the *Serenissima*, according to the treaty, was to send them to Istanbul for trial and punishment, she illegally detained them. Whenever the Pasha tried to argue with the Venetian representatives in Istanbul on those matters, the latter delayed negotiations on various pretexts, and as a result, several cases remained unresolved. However, when the Venetians had business dealings with him, all of them were fully examined and settled.

After those criticisms and remarks, he turned to the important matter of Cyprus. He evoked, just as the sultan did, the privateer ships captured near Alexandria which had obtained supplies in Cyprus. He accused the Venetian authorities of sheltering and supplying the enemies of the sultan at the expense of the Capitulations. Therefore, if they wished to repair the damaged relations, they should cede Cyprus by their own will. Otherwise, they would have to suffer severe consequences.

The grand vizier's letter differed from the sultan's by a more personal tone, so much so that at the beginning of his letter, he tries to present himself as an intermediary between the two powers and does not hide his sympathy for the Republic of Saint Mark. But when the Porte's interests compelled the grand vizier to position himself as the enemy of Venice, the advices of the skillful diplomat turned into real and surreptitious threats.

After the reading of the letters, 220 senators participated in a vote: 199 approved the Doge's proposal of resistance; five were of the opposite opinion; sixteen balls were canceled. Two states entered into bloody warfare.

In this article, I not only propose an edition of the two hitherto unpublished letters (the sultan's is a *nâme*, and the grand vizier's a *mektûb*) of ultimatum but try to explicitly give the circumstances in which the letters were composed, focusing especially on Sokollu Mehmed Pasha's dealings with the Venetian emissaries in Istanbul and international configuration in the first months of 1570.

II. Selim'in ve Sokollu Mehmed Paşa'nın, Venedik Cumhuriyeti'ne barış yoluyla Kıbrıs adasını teslim etmesini aksi takdirde adanın fethine girişileceğini bildiren iletilerinin irdelendiği bu yazıda, sözü edilen metinlerin ekte yayını dışında bunların, diplomatik sözcüğünün iki anlamıyla, çözümlenmeleri sunuluyor. Başka türlü dersek, bu metinler hem diplomatik ilişkiler çerçevesinde bağlarına yerleştiriliyor hem de bunların diplomatikayı ilgilendiren özelliklerine değiniliyor. II. Selim'in cülûsundan itibaren Osmanlı-Venedik ilişkilerindeki belli başlı gelişmeleri yerleştirildiği anlatı düzlemi, zaman-dizimsel bağlam olarak verilirken, yazının odağını ise bu mektupların o dönem henüz ismi konmamış olsa da -bu, Uluslararası Kamu Hukuku düzleminde XIX. yüzyılda olacak- ultiatom olarak ele alınmasının ve bu uygulamanın Osmanlı müzakere pratiklerinde bir yenilik oluşturup oluşturmadığının sorgulaması oluşturuyor.

*

Sokollu Mehmed Paşa, 1565 yılının Haziran ayında Semiz Ali Paşa'nın ölümünün peşi sıra sadrazam olduğunda Venedik Senatosu kaptan-ı deryalığında beri ilişkisini sürdürdüğü devlet adamını kutlamakta hiç gecikmez¹. Ertesi yıl, II. Selim'in cülûsundan sonra da Venedik Doju ve Senatosu hem yeni sultanı hem de görevine devam eden sadrazamı tebrik etmekle kalmaz, iki ülke arasındaki ilişkileri düzenleyen anlaşmanın yenilenmesi önerisiyle bir fevkalade elçinin gönderileceğini bildirir². Senato bu iş için, Kasım 1557'den Şubat 1560'a kadar İstanbul'da balyosluk görevini görmüş olan kıdemli elçilerinden Marino Cavalli'yi seçer. Büyük ölçüde dostane geçen müzakerelerin ardından, anlaşma, 1540'ta hazırlanmış olanına göre yeni maddeler içermeyen bununla birlikte II. Selim adına yeniden düzenlenmiş olarak, 25 Haziran 1567'de elçiye verilir³.

Hal bu ki o yıllarda ülke arasındaki ilişkiler pürüzsüz olmaktan uzaktır. 19 Ocak 1568'te balyos Giacomo Soranzo, yeniçeri ağasının kendisine Kıbrıs'ta kalelerin sultanın izni olmadan neden tahkim olduğunu sorduğunu Senato'ya bildirir⁴. Hakikaten de son birkaç yıldır Venedik yönetimi Osmanlı topraklarına yakın kalelerini onarmaktadır. Lefkoşa ve Girne kalelerinin tahkimatı Sforza Pallavicino tarafından tamamlanmış; Mağusa kalesinin de duvarları Giulio Savorgnan gözetimi altında yenilediği gibi yeni bir kalenin yapımına da

1 Venedik senatosunun paşayı tebrik için gönderdiği mektup için bkz. Archivio di Stato di Venezia (ASVe), Senato (Sen), Deliberazioni Costantinopoli (DC), Reg. 3, var. 18r-v. Yeni sadrazam da bu tebriki mukabele etmiştir: ASVe, Sen., DC, var. 31r-v.

2 ASVe, Sen, DC, Reg. 3, var. 52v-53r.

3 Müzakereler üzerine bkz. Güneş Işıksele, *La diplomatie ottomane sous le règne de Selim II. Paramètres et périmètres de l'Empire ottoman dans le troisième quart du XVIe siècle*, Louvain-Dudley-Paris 2016, s. 141-144; ahdamenin metni için bkz. Hans Theunissen, "Ottoman-Venetian Diplomats: The 'Ahd-Names. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents", *Electronic Journal of Oriental Studies*, 1 (1998), s. 470-489.

4 ASVe, Sen, Ambasciatori Costantinopoli (AC), Dispacchi (D), filza 3, var. 393r.

başlanmıştı⁵. Öte yandan, bazı zimmî Yahudiler Suriye'ye giden mallarını taşıyan geminin Kıbrıs sularında yağmalanmasından sonra sorumlu gördükleri Soranzo'yu sadrazama şikâyet ederler ancak balyos suçu Malta korsanlarının üzerine atarak durumu kısa bir süre için idare etmiş olur. 11 Ekim 1568'de Sokollu Mehmed Paşa yeni balyos Marc'Antonio Barbaro'ya Dalmaçya'da öldürülen Müslümanların hesabını sorar. Barbaro suçlamayı kabul etmemekle kalmayıp Adriyatik'in doğu kıyılarında etkin olan Kara Memi'den yakınıdır. Birkaç ay sonra Paşa, Kıbrıs yakınlarında eylemleri artan harbî korsanların ivedi ve düzenli denetimini Venediklilerden talep eder. Sadrazam hem Soranzo hem de Barbaro ile olan görüşmelerinde Uskokların zararlı etkinliğinin iki ülke arasındaki ilişkiler için arz ettiği tehlikeye sıklıkla işaret etmekten geri durmaz⁶. Sultan ise 1569 yılının Şubatı'nda Venedik Doju Pietro Loredan'a, süregiden barışın rağmına Dalmaçya'nın çeşitli bölgelerinde inşa edilen otuz dört kalenin "hedm olunmasını" ihtar eden bir nâme gönderir⁷. İlişkilerin pürüzsüz olmadığına diğer bir örnek olarak sultanın ve diğer birçok Osmanlı idarecisinin Venedik'teki ticari işlerini çekip çeviren Hıyım Saruk'a bazı Venedik'li asilzadelerin ve kentli tüccarların açtığı davanın Divân-ı Hümayun'un arzu etmediği biçimde sonlanmış olduğunu verelim⁸.

Konuyla ilgili yazında sıklıkla öne sürülen aksine, 1570 yılının başında Sokollu Mehmed Paşa'nın Venedik Cumhuriyeti ile bir savaş çıkartılmamasından yana olduğunu düşünmemizi gerektiren çok da fazla neden yok⁹. Bir yandan Ejderhan hezimetini öte yandan başta Orta Avrupa ve İran olmak üzere diğer cephelerde sulh hâlinin korunmasının öncelik olmayı sürdürmesi, sefere çıkmayan bir ordu ve donanmasıyla meşruiyetlerinin sorgulanmasının koşulları iyiden iyiye oluşmaya başlamış sultana ve onun sadrazamına, denizlerde bir fetih aramaktan başka pek de çare bırakmıyor olsa gerek. 1569 yazında, Cezayir-i Garb Beylerbeyi Uluç Ali'nin giriştiği Tunus seferinin merkez ordusu tarafından desteklenerek tamamlanması seçeneği, bölgenin İspanya Kralı'nın hâkimiyetinde olan müstahkem mevki Halku'l-Vad kalesinin kuşatılmasını; bu ise II. Felipe'ye savaş açılmasını gerektirecekti. Pek sıcak bakılmayan diğer seçeneklerden ilki, Osmanlı sefer menzillerinin çok dışında kalan Portekiz ablukasındaki Açe Sultanlığı'na yardım gönderilmesi; ikincisi ise Fas'ta Osmanlı politikalarına daha yakın ve yatkın olan bir şehzâdenin darbeye tahta geçirilmesiydi¹⁰.

5 Gilles Grivaud, "Une société en guerre: Chypre face à la conquête ottomane", *La Serenissima e la Nobilissima. Venice in Cyprus and Cyprus in Venice*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Bank of Cyprus Cultural Foundation, Lefkoşa 2009, s. 194-203.

6 Bu şikâyetler için bkz. Işıksel, *La diplomatie ottomane*, s. 145-147.

7 ASVe, Documenti Turchi, n. 802.

8 Benjamim Arbel, *Trading Nations. Jews and Venetians in the Early Modern Eastern Mediterranean*, Brill, Leiden 1995, s. 95-144. Bu gerilimli noktaları hafifletmek için Venedikliler Osmanlılardan gelen türlü hediye isteklerini geri çevirmezler. Sokollu Mehmed Paşa'nınkiler için bkz. Julian Raby, "La Sérénissime et la Sublime Porte: les arts dans l'art diplomatique 1453-1600", *Venise et l'Orient. 828-1797*, Gallimard, Paris 2006, s. 90-119.

9 Ör. bkz. Maria Pia Pedani Fabris, "Some Remarks upon the Ottoman Geo-Political Vision of the Mediterranean in the Period of the Cyprus War (1570-1573)", *Frontiers of Ottoman Studies*, ed. Colin Imber ve Keiko Kiyotaki, I. B. Tauris, Londra 2005, c. II, s. 27-31.

10 Işıksel, *La diplomatie ottomane*, s. 132-137, 215.

Akdeniz'de yapılacak bir seferin ön hazırlıkları sürerken, Sokollu Mehmed birden fazla görevi üstüne almak durumunda kalır: (i) Osmanlı donanmasının ve kara ordusunun düzenini sağlamak; (ii) muhtemel saldırı odağı Venedik'in tüm gücünü Kıbrıs veya Girit adalarının savunmasına harcamasını engellemek üzere değişik cepheler oluşturmak ve (iii) Venedik'in ittifak yapma yoluna girebileceği düşmanların bir kısmını Osmanlı tarafına çekmek¹¹.

Sadrazam, Venedik'in Doğu Akdeniz'deki büyük adaları gibi iddialı bir hedef yerine, Adriyatik kıyılarındaki belli başlı adalarının ve kalelerinin fethini önceliyordu. Bu orta çaplı seferlerin Hıristiyan ülkelerce yerel çatışmalar olarak algılanıp, başta Flandra ve Alpujarra'daki iki büyük kalkışma ile meşgul olan İspanyollar olmak üzere türlü Katolik donanmalarını Doğu Akdeniz sularına çekmeyeceğini düşünmüş olsa gerek ki Venedik'e karşı ilk askerî harekâtları o cephede başlatır¹². Ülkesi din savaşları çalkantılarından sıyrılamayan IX. Charles'ın sultana karşı savaşa katılması, Fransa'ya 1569 Ekim'inde verilen ahdnameden sonra, pek de olası görünmüyordu¹³. Aynı aylarda, önlem olarak Leh kralına elçi gönderip bu ülkenin dost konumunu temin etmek ve IV. İvan ile Ejderhan Seferi sonrası barış görüşmelerini hızlandırmakla da kalmaz¹⁴, Adriyatik'in kuzeyinde tüm dengelerin bozulmasına yol açabilecek Hapsburg müdahalesinin önünü kesmek üzere II. Maksimilyan'ın Venedik'le gerçekleşmesi artık kuvvetle muhtemel bir savaşta tarafsız kalmasını sağlamak için müzakereleri başlatır ve bunlarda başarılı olur¹⁵.

Aşağıda çevriyazısı verilen iki mektubun esbab-ı mucibesini sorgulamanın tam yeri burası olsa gerek. Dönem tarihçilerinden Natale Conti (1520-1582) kaleme aldığı kronikte Marc'Antonio Barbaro'nun, savaş kararını öğrenmesi üzerine, Venedik ordusu ve donanması zaman kazanabilsin diye, Sokollu Mehmed Paşa'yı bu kararın Doj'a ve Senato'ya bildirilmesi noktasında ikna edebildiğinden söz ediyor¹⁶. Ancak balyosun 1569 yılının sonlarından 1570 Martı'na kadar Venedik'e gönderdiği iletilerinde bu yönde attığı adımlar üzerine somut bir veri bulunmadığı gibi sadrazamın yalnızca bildirim yapıp bunun sonucunu beklerken oluşacak zaman kaybının risklerini almaya yanaşmayacağını düşünmek daha yerinde olacaktır¹⁷.

11 Işıksel, *La diplomatie ottomane*, s. 147-148. Krş. Vera Constantini, *Il sultano e l'isola contestata. Cipro tra eredità veneziana e potere ottomano*, UTET, Torino 2009, s. 34-42.

12 Bu iki başkaldırı için bkz. James D. Tracy, *The Founding of the Dutch Republic. War, Finance, and Politics in Holland 1572–1588*, Oxford University Press, Oxford 2018, s. 66-80 ve Abdeljelil Temimi, "Le gouvernement ottoman face au problème moresque", *Revue d'Histoire Maghrébine*, 23-24 (1981), s. 249-260. Dalmaçya civarındaki ilk harekâtlar için bkz. ekteki ikinci mektup.

13 Alberto Tenenti, "La Francia, Venezia e la Sacra Lega", *Il Mediterraneo nella secondo metà del '500 alle luce di Lepanto*, ed. Gino Benzoni, Olschki, Floransa 1974, s. 393-408.

14 Zygmunt Abramowicz, "L'Europe orientale et les États islamiques", *Il Mediterraneo nella secondo metà del '500 alle luce di Lepanto*, ed. Gino Benzoni, Olschki, Floransa 1974, s. 19-33.

15 Friedrich Edelmayer, *Maximilian II, Philipp II und Reichsitalien*, F. Steiner, Wiesbaden 1986, s. 58-79.

16 Natale Conti, *Delle historie de' suoi tempi*, Damian Zenaro, Venedik 1589, c. II, 73r-74v. [XVI. yüzyılda Venedik'te bazı yayınevleri sayfa yerine varak numarası vermeyi sürdürüyorlardı].

17 Krş. ASVe, Sen, AC., D., filza 4, var. 236r-305v ve ASVe, Sen, AC., D., filza 5, var. 1r-112v.

Kubad Çavuş'un 1570 Mart'ının son günlerinde Venediklilere sunduğu ve Venediklilerin içeriğini önceden az çok öğrendiği sultanın namesinin ve sadrazamın mektubunun *iblağ/ expositio* bölümlerinde, iki metinde önem sıraları farklı olmak üzere, yukarıda balyoslarla tartışıldığı belirtilen hususlara değinilir¹⁸. II. Selim Dalmaçya sınırlarını ve Osmanlı tüccarlarını ilgilendiren suçlamalara; Sokollu Mehmed Paşa ise özel olarak balyoslarla genel olarak Venedik Cumhuriyeti'yle iyi ilişkiler sürdürme arzusuna karşın aynı ölçüde iyi niyeti karşı tarafın göstermemiş olmasına daha yoğun bir vurgu yapar. Bununla birlikte, iki metnin de odaklandığı asıl nokta, son yıllarda Kıbrıs çevresinde artan korsanlık faaliyetleri ve adadaki Venedik idarecilerinin bunlara bazen göz yumması bazen de alenen yataklık etmesi olur. İki metinde de türlü şikâyetlerin ardından, emir/*dispositio* kısmına geçildiğinde hem Osmanlı donanmasının hem de sultanın bizzat idare edeceği kara ordusunun hazır olduğu, bu yüzden Kıbrıs'ın kan dökülmeden ve savaş yapılmadan teslim olunması teklifi gelir. Sadrazam söz konusu teklifi çok ayrıntılandırmasa da sultan, Osmanlı diplomasisinde “vere” olarak da adlandırılan, siyer kitaplarında çerçevesi belirlenmiş emân çerçevesinde adada kalacak ve adadan ayrılacak olanların haklarını sıralar¹⁹. Buna karşın belki de bununla birlikte, Sokollu Mehmed Paşa hem Venedik'in yanıtını vermesini hızlandırmak hem de Dalmaçya'da başlattığı manevraları bir anlamda meşrulaştırmak için metnin sonunda bir bildirim daha yapar: “[N]âme-i humâyûnuñ cevâbi gelince cânibeynden eñrâf ve eknâfinuzuñ garetine teveccuh olunmuşdur.”

Adanın teslimi Venedikli asilzadeler için çok yakın zamanlarda yüklüce yapılmış savunma amaçlı yatırımların hebası ve kayda değer gelir kaynaklarının kaybı demek değildi yalnızca. Haçlı Seferlerinden beri Hristiyan Cumhuru'nun (*respublica christiana*) siyasi iktidar biçimlerine göre tasnifinde Kıbrıs, krallık addedildiğinden ve Venedik Cumhuriyeti'ne bu yüzden devletler sıradüzeninde kraliyet vasfı sağlayan adanın teslimi, asilzadelere tazammunları yalnızca simgesel olmayan bir düzlemde küme düşürtecekti. Nihayet, asalet cesareti zorunlu kılar – *noblesse oblige!* Adayı ellerinde tutmalarının olasılığının pek de kuvvetli olmadığını öngörseler de Venedikli asilzadeler, sultana ve sadrazamına tüm güçleriyle savaşacaklarını bildirip ultiatoma olumsuz yanıt verilirler²⁰.

*

En geç Roma Cumhuriyet döneminde yazılı örneklerinin görüldüğü ultiatoma (*ultimatum*) başka bir deyişle bu “cebrî diplomasi” aracının yararlık koşullarını ele aldığı

18 Alessandro Barbero, *Lepanto: la battaglia dei tre Imperi*, Laterza, Roma 2010, s. 74-76.

19 Majid Khadduri, *War and Peace in the Law of Islam*, Johns Hopkins Press, Baltimo e, 1955, s. 96-98 (davet zorunluluğu); 163-168 (emanın/verenin koşulları); Ahmet Yaman, *İslâm Hukukunda Uluslararası İlişkiler*, Fez Yayınları, Ankara 1998, s. 111-127. Adanın eski sahibi Memluk devletini Osmanlılar 1517'de fethettiğinden beri Venedik Cumhuriyeti, Kıbrıs için, sultana haraç ödediğinden, yapılan teklif dolaylı yoldan sultanın haraçgüzarı konumunda olan adaların, aracının ortadan kalkması sonrasında, vergilerini cizye olarak doğrudan sultana vermesi olarak da yorumlanabilir.

20 Venedik dojunun sultana ve Venedik senatosunun sadrazama verdiği yanıtlar için bkz. ASVe, Sen., DC, filza 4, var. 24r-25r.

denemesinde Todd Sechser, bu tür müzakerelerde zorlayan tarafın iki temel hedefinin olduğunu yazar. Öncelikle, söz konusu taraf baskıya maruz kalan tarafın vereceği ödünü en üst mertebeye çıkarmayı amaçlar. İkincil olarak da bunu savaşın getireceği maliyete katlanmadan yapmak ister. Ne ki bu iki hedef çoğu zaman birbiriyle uyumlu değildir zira talep olunan ödümler arttıkça savaş kaçınılmaz olur. Neyin ne kadar ve nasıl isteneceği, ultimatomu veren tarafın *optimuma*, seçenekler arasından en uygununa, ulaşma çabası haline gelir²¹.

Sultan nâmesini ve sadrazamı da mektûbunu hazırlarlarken tam olarak neyi amaçlıyorlardı? Venedik'ten gelmesi beklenen yanıtın savaş hazırlıklarına edeceği etkiyi hesaplamışlar mıydı? Adayı savaşmadan alabileceklerine ihtimal veriyorlar mıydı yoksa yalnızca, bu iletiler aracılığıyla üzerlerindeki fikhî yükümlülüğü diplomatik araçlarla kaldırmayı mı amaçlıyorlardı? Bu soruların yanıtlarını, elimizdeki veriler çerçevesinde, verebilmek pek kolay değil. Yine de yazının başlığındaki soruya dönecek olursak: Bu iki mektup Osmanlı diplomatik pratiklerinde bir yenilik teşkil ediyor mu? Elimizde daha önceki dönemlerden yazılı bir örnek kalmadığı için ve öncülleri bulunmadığı sürece, yanıt olumlu gibi duruyor. En azından, incelediğimiz metinlerde sefer hedefinin alenen bildirilmesi, o güne kadar ki savaş ilan yönteminden -topyekûn savaş ilâmı örnekleri dışında özellikle donanma seferlerinde gizlilik- bir sapma olduğu kadar, her bir mektubun hem içeriği ve biçiminin düzenlenişi hem de yekdiğeri ile girdiği diyalojik ilişki, onları bir yenilik olarak değerlendirebileceğimizi düşündürüyor.

ASVe, Documenti Turchi, n. 808²²

Huve

Selîm-şâh bin Süleymân-şah el-muzaffer dâ'iman

İftihâru'l-umerâü'l- 'izâmü'l- 'iseviyye muhtârü'l-küberâ'-ı fi hâim fi milleti'l-Mesîhiyye Venedik döjü *hutimet 'avâkıbuhu bi'l-ğayr tevki'-i refi'* vaşıl olıcağ ma'lûm ola ki yüce âsitânemüz ki melce-i selâtin-i 'izâm ve melâz-ı havâkin-i kirâmdur dâ'imâ nâmeñüz ile âdemñüz gönderüb muşâfât ve dostluğ da'vâsı éderken ecdâd-ı kirâmum Sulţân Mehemmed ve Sulţân Bâyezîd Hân *enâre Allah-u te'âlâ berâhinehumâ* zamânlarında İskenderiyye sancâğına qarîb olan sinûrlaruñuz görilüb ve faşl olunub (3) ve merhûm ve mağfûrun-leh babam Sulţân Süleymân Hân *Gâzi nevere Allahu merkadehu* zamânında Klîs sancâğına

21 Todd S. Sechser, "A Bargaining Theory of Coercion", *Coercion. The Power to Hurt in International Politics*, ed. Kelly M. Greenhill - Peter Krause, Oxford University Press, Oxford 2018, s. 55-76. Konuyla ilgili derli toplu ancak biraz eskimiş makale için bkz. Paul Gordon Lauren, "Ultimata and Coercive Diplomacy", *International Studies Quarterly*, XVI/2 (1972), s. 131-166.

22 Nûshanın çok temiz bir dijital nûshası için bkz. <http://asve.arianna4.cloud/patrimonio/2b7f2d30-fc9d-47ef-81fe-3395b6aca6da/808-07-02-1570-16-02-1570> (son erişim tarihi 07.01.2022)

karîb olan sinûrlaruñuz huşuşı görilüb faşl olınmış iken kanâ'at olunmayub 'ahdnâme-i humâyûna muhâlif kasteller binâ édüb ve Memâlik-i Mahrûsemüz dâhilinde qaryeler ihdâs olunub def'aât-ile nâme-i humâyûnumuz-ile tenbîh ve i'lâm olunduğda şâfi' cevâbuñuz gelmedükden ma-'adâ kefere kôrşânları deryâya çıkub Kıbrûsa yapışub şulanub ve azıklanub yaz mevsiminde iki kıt'a Müslimân gemisin alub ehâlisin ğarq etdürüb İskenderiyye begi vâkıf olub "Kıbrûs yanında yatan gemi Müslimân gemisidür kim ğark etdürmüşdür" déyü anda olan âdemüñüzden sû'âl olunduğda "bilmezüz" déyü cevâb vérüb ve tekrâr güz eyyâmında iki pâre kôrşân qalyetesi Kıbrûsda şulanub Reşid ve İskenderiyye boğazında bir gemi alub İskenderiyye begi müttali' olıcağ (6) varub Müslimânları halâs édüb ve kôrşândan alınan gemi içinde bulunan kefere ve Müslimân "Kıbrûsda şulanduk" dedükleri huşuş²³ kâdîda sicill olunub ve sizüñ gemileruñuz Müslimân kôrşânlarına buluşub cenk étdüklerinde muharebede katl olınan kôrşânlaruñ demi sû'âl olunmayub ammâ alınan levendler qalyete ve sâyir esbâblarıyla 'aynı ile ve cenkde düşmeyüb alınan kôrşân dağı südde-i sa'âdetümüze gönderilmek 'ahd-nâmede muqayyed iken bu 'ahd üzere 'amel olunmayub bulduğıñuz kôrşânı katl ve ğark étdürüb gemilerin ve esbâbların girift étdürirmişsüz[.] Ve ba'z-ı umürda 'ahd-nâme mucebince bâylôsufuz ile söyleşdükd "beglere 'arz éyleyeyin" déyü cevâb vérmekle cevâbi gelicek te'hîr olunub ba'dehu aslâ cevâbuñuz gelmemekle nice umûr âhde muhâlif mu'aţtal kalub ve ol cânibe (9) ticârete varanlardan bir zimmînüñ "nedür ki zamânla emre muhâlif çelik almış-idüñ" déyü babası nâbedîd olunub memâlik-i mahrûsemüz tâcîrlerinden Hâcî 'Alî nâm tâcîr vilâyetlerüñüzden Kotôr nâm mahallde şof ve sâ'ir met'a-[i]le yüklenüb Kotôrda olan begüñüz zarar-ı mâla kefil olub tâcîr-i mezbûr Zâdradan geçüb Uzun Lîmânda yaturken Üşkôğ gelüb cümle metâ'alaruñ ğâret édüb bu maqûle 'ahd-nâme-i humâyûnumuza muhâlif evzâ' ü etvâra hadd ve ğâyet olmayub sizüñ bu cânibe gelen tâcîrlerüñüz ferâğ-ı bâl ile kâr ü kesblerinde olub aslâ 'ahde muhâlif dahl olunmaz iken memâlik-i mahrûsemüz tâcîrleri ilüñüze varub beglerüñüz zarar-ı mâllarına kefil olmuşken gerü 'ahd ü emâna muhâlif vech-i meşrûh üzere emvâl ve esbâbları ğaret olunmağın ve dâ'imâ kâfir gemilerin (12) şulandurub 'ahde muhâlif 'işyân üzere olmağa sebep nedür[?] Ve bi'l-cümle mâ-dâmki Kıbrûs ol cânibe mütea'llik ola ve vâridîn ve şâdirîn emniyet ve huşûr ile mürûr ve 'ubûr eylemek ihtimâli muhâl olub eger âsitâne-i sa'âdet-âşiyânımız ile döstlik üzere olmağ murâduñuz ise cezîre-i Kıbrûsı ihtiyârüñuz ile vérüb ehâlisinden anlar ki hüsn-i rizalarıyla qalub sâkin olalar emvâl ve esbâblarına aslâ bir ferdi dahl étdürmeyüb maşûn ve maşfûz olub ve şunlar ki gitmek ihtiyâr édeler mâl ve menâl ve ehl ve 'iyâleriyle emîn ve sâlim gideler[.] Ve illâ cezîre-i mezbûrede sâkin olan fesedenüñ vâridîn ve şâdirîn üzerinden şerr ve şörların def' ve ref' étmek zimmet-i himmet-i âli-behcet-i pâdişâhâneme lâzım olmağın hazret-i Müfettihü'l-ebvâb (15) celle ve 'alânuñ 'uluvv-ı 'inâyet-i bî-ğâyetine tevekkül ve i'timâd ve hazret-i Seyyîdü'l-Enâm 'aleyhi efdalü's-şalavat ve ş-selâmuñ mu'cizat-ı kesiretü'l-berekâtına tevessül ve istinâd eyleyüb in-şâ'Allâhü'l-e'azz evvel bahâr-ı hüceste-âsârda deryâdan donanma-ı

23 Muhtemelen: huşûr[-i]

humâyûnumuz ve karadan bi'z-zât güzât-ı müslimîn ve cüyûş-ı mûvahhidîn ile cezîre-i mezbûre üzerine teveccüh ve 'azîmetüm muqarrer ve muşammem olmuşdur[.] Me'mûldur ki ibtidâsı mubârek ve meymûn ve intihâsı envâ'-ı fütûhât-ı cemîleye maqrûn ola *bi'l-'inâyet-i Allâh-u te'âlâ*[.] Eyle olsa nâme-i humâyûn-ı sa'âdet-numûnumuz ile dergâh-ı mu'allâmuz çavuşlarından kıdvetü'l-emâsil ve'l-aqrân çavuşum Kubâd zide kadruhu vardukdâ gerekdür ki eger döstlük murâduñuz ise cezîre-i Kıbrûsı vech-i meşrûh üzere hûsn-i rızañuz ile bu cânibe teslîm édüb ehâlisinden gitmek (18) murâd édenler emvâl ve esbâblarıyla emîn ve sâlim çıkub gidüb sâkin olanlar kenef-i himâyetyümüzde me'mûn ve maşûn olmağ için bu bâbda muceddeden 'ahd-nâme-i humâyûnumuz vérilüb tüccâr ve züvvâr emn ve selâmetle mürûr ve 'ubûr édüb tarafeynüñ re'âyâsı âsûde-hâl olub mâ-beynümüzde olan binâ-i şulh ve şalâh mümtedd ve müstahkem olub kadîmî sinûr ve 'ahde muhalefet olunmaya[.] Şöyle-ki bu bâbda 'adem-i rıza gösterilüb 'inâd üzere olma *in-şâ'Allâhü'l-e'azz* deryâdan donanma-i humâyûn-ı zafer-maqrûn gemileriyle ve karadan bi'z-zât dilâverân-ı hizber-âyîn ve güzât-ı müslimîn ve 'umûmen kapum kullarıyla sa'âdet ve iclâl ile teveccüh ve 'azîmetüm muqarrer ve muşammem olmuşdur ki *in-şâ'Allâh-u te'âlâ* varub perde-i gaybde mestûr olan her ne ise (21) zuhûra gele[.] Vaqtle hâzır olub bu bâbda reyüñüz nenüñ üzere olduğın mu'accelen müşârun-ileyh çavuşum zide kadrehu ile i'lâm eyleyesüz[.]Tahrîren fî evâ'il-i <şehr-i> ramazanü'l-mübârek sene 977 be maqâm-ı dârü'l-hilâfet-i Koştantiniyeti'l-mahmiyye.

ASVe, Documenti Turchi, n. 810²⁴

Kıdvetü'l-umerâ'ü'l-milleti'l-Mesîhîyye 'umdetü'l-kuberâ'i'z-zümre'tü'l-'Îsevîyye Venedik begleri *hutimet 'avakibuhum bi'l-hayr* tahiyât-ı 'anberiyyü'n-nîmât ve teslîmât-i 'abheriyyü'n-nefehât ithâfından soñra inhâ olunan budur ki sa'idü'l-hayât ve şehîdü'l-memât merhûm pâdişâh-ı şâhib-kirân *enâre'ILâh-u te'âlâ burhânehu* hazretlerinin zamân-ı şerîflerinde hidmet-i şadr-i uzma ile me'mûr olduğında (3) der-sa'âdetde bulunan bâylôsuz her ne vaqt ki meclisümüze hâzır olsa sa'âdetlü **pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ** şulh bâbında beglere vâki' olan 'inâyetlerin bilüp "şerâ'it-i şulhı muhkem ri'âyet édüp dağîka fevt eylemesünler" déyü va'd u va'id étmekde dağîka fevt olunmaduğı bâylôsluk hidmetini edâ édüp ol cânibe varanlar hâzır ise su'âl olınsa ma'lûm olur[.] Ba'dehu serîr-i sa'âdet-i pâdişâhî ve mesned-i hilâfet-i şehriyârî **sa'âdetlü ve devletlü pâdişâhumuza** müyesser olduğdan berü kezâlik bâylôslarunuza tenbîh (6) ve te'kid étmekde dağîka fevt étdürilmeyüp bu zamânı evân-ı sabîkaya kıyâs olunmamak gerekdür begleriñüzün şerâyit-i şulha ri'âyeti çendân murâd üzere fehm olunmaz[.] Cümleden şulh u şalâh 'inâyet olduğda etrâfda sinûr kaç' olunduğı ve mevâzi'dan taşra dağl édüp köyler kondurulmuş[.] Vilâyet kâtibleri tahrîre varduğlarında vâki'-ı hâli görüp 'arz éderler[;] 'arzları vuşûl bulıcak pâye-i serîr-i sa'âdet-

24 Nüşanın çok temiz bir dijital nüshası için bkz. <http://asve.ariana4.cloud/patrimonio/508b6dc9-18cf-4c95-9e44-db4270b3f6fe/810-07-02-1570-16-02-1570> (son erişim tarihi 07.01.2022). Belgede altın harflerle yazılmış kısımlar kalın tipografi karakterleri ile (*bold*) gösterildi.

mesîre oqınmaq lâzım gelür[.] Andan gayrî ‘ahdnâme-i humâyûnda “şol muslimân (9) levendi ki memleketüñüz zararında dutıla anuñ gibiyi ele getürdügüñüzde der-sa‘âdete gönderesüz fesâdları mücebince cezâları véirilür” emr olunmuş iken her vaqt ki ol maqûleler dutıldı aşlâ birisi ‘ahdnâme-i humâyûn üzere der-sa‘âdete gönderilmeyüp hilâf-i ‘ahd yanuñuzda qaldı ve andan gayrı ba‘zı umûrda ‘ahdnâme-i humâyûn muqtezâsınca bâylôslaruñuzla söyleşildükde “beglerüme ârz édeyin cevâbları şâdir olduğına göre ‘amel édeyin” cevâb vérmek-ile ol aşl (12) umûr cevâbı gelince te’hîre konıldukça aşlâ cevâbı gelmeyüp nice umûr mu‘atçal qalurdu[.] Andan gayrı Kıbrûs cezîresi memleketüñüzden dûr u dirâz yerde olup memâlik-i maħrûse gemileri diyâr-ı Mışra mütevecceh étdikçe ne yerde zarâr érişmezdi-yse Kıbrûs yanlarında érişdügi zâhir[.] Geçen yıllarda kôrsân gemileri iki bâzergân barçaların alduktan soñra Reşid iskelesin başarlar iki gemiye kaşd éyledükleri İskenderiye kapûdânı haberdâr olduğı gibi ‘akeblerince varmış[.] ‘Inâyet-i haqq celle ve ‘alâ ile birin (15) alur mâ‘adâsı kurtulur[.] Ol alınan gemide Muslimândan ve Frenklerden bulduklarına “bu gemiler ne maħallden gelmişdür” teffîş éyledüklerinde “Mesine câniblerinden gelüb Kıbrûs cezîresinde azıqlandırılıp ve şulandırıp rûzgâr muħâlif olduğda lîmânlarında şıgındukların” takrîr éyledüklerine tescil olunup maħbûslar der-sa‘âdete geldükde “Kıbrûs cezîresine yapışılmağa fırsat ile maşlahat olur yoħsa biñ beşyüz mîl miqdârı ba‘îd yérden gelen korşân şenâ‘at étmez”(18) déyü ikrâr ve i‘tirâf éylediler[.] Hâl bu hâlki kendü maşlahatuñuz düşdükdde der-sa‘âdete ‘arz-ı hâl éyledüğüñüzde görilmedük bir maşlahatuñuz qalmayup şadaqa olunan ‘ahdnâme-i humâyûnuñ fehvâ-i sa‘âdet-maħrûnı ri‘âyetinde ne vechle mucidd ve sâ‘î olduğumuz rûşendür[.] İmdi ‘ahd-i sâbîk ve lâhîkde ol tarafa olan mezîd-i ‘âtîfet-i pâdişâhinüñ haqqını bilmeyüp cadde-i şadaqatdan taşra gitdüğüñüzi sa‘âdetlü ve ‘**azametlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn halleda’Llâh-ı (21) te ‘âlâ bünyân-ı salţanatahu ilâ yevmi’d-dîn hazretlerininüñ** ‘ilm-i ‘âlem-ârâları muħîf olmağın evvelâ sinûr-nâme-i humâyûna muħâlif kondurılan merânuñ def‘ ve ref‘i bâbında fermân-ı qadr-tuvânları câri olduğundan mâ‘adâ niyyet-i feth-i memâlik ü qala‘ ve kam‘[-i] mesâlik-i a‘dâ’ muqeddemâtuna şurû‘ olunmuşdur. **İn-şâa’Llâhü’l-e‘azz** ‘an-karîb ma‘âbid-i ešnâm ve evsân mesâcid-i ehl-i îmân olup ‘asâkir-i mansûreye muqâbele édenler tu‘me-i ‘alef-i şemşîr-i islâm ve galle-i inkâr-ile muqayyed ve bed-(24)-nâm olalar[.] Éyle olsa işbu hâl ki vukû bulacaq-dur ol tarafuñ ya kemâl-i gafletinden yâhûd ‘inâyet-i şulhı kendüñüze ni‘met bilinmedüğüñüzden ve yâhûd mâl ve hazîne çokluğı taşavvurından vâki‘ olup satvet-i kâhire-i şâhib-kırâniyyenüñ gazab âtesini işti‘âle getürmege sebeb olmuşdur ve bu daħı ma‘lûmuñuzdurki şimdiye dek ve şimden soñra her kimesne ve her vaqt **pâdişâh-ı islâm ebeda’Llâhu te‘âlâ salţanatahu ilâ yevmi’l-(27)-kıyâm** hazretine huşûnet ile muqabele éyledi-idi râhatluk yüzün görmeyüb hâli diğergün ve envâ‘-ı meşâkqatlere maħrûn olup dostlarına daħı zebûn olduğı gün gibi âşikârdur[.] Hâlâ sizüñ şulha naqş étdüğüñüzüñ âsârı muqtezâsınca qaradan ve deñizden ‘azîm ‘askerler ve gönüllere doğmaduk tedarikler harekete getürilmek fermân olduğı ecilden **hazret-i pâdişâh-ı rûy-zemîn halleda’Llâhu te‘âlâ mülkuhu dîn-i mubîn ve şerî‘at-ı mefîn** emr

étdüğü (30) üzere ‘âdet-i marziyye-i şâhib-kirânileri muktezâsınca hükm-i humâyûn ile bildürmek buyurmağın işbu *meşharü'l-emâsil ve'l-akrân* Kıbâd çavuş *zîde kadruhu* irsâl olunmuşdur[.] Ve bu ‘azîm maşlahatuñ ve heybetlü hareketüñ âsârından bâylösuñuz tazarru‘ ve nâliş édüb “beglerümüz hilâf-ı rizâ-ı humâyûn-ı şâhib-kirâniyyede degüllerdür bir bölük derdmendleri ve cezâ’ir ve vilâyetlerin âteş-i gâzâbdan korumağ-ıçün ol menba‘-i fitne ve feşâd olan cezîreden geçerler” [.] Ol ahvâli mektûbumuzda zıkr étmek (33) bâbında tazarru‘-ı tâmm éylemeğın bu huşûş recâsı teslim [ü]zere getirilmege bâ ‘is olmuşdur[.] Ol maşlahat ki zamîr-i munîr-i şehriyâride cilve-ger olup ve vuku‘ ve zühûri için ol **mâlik-i mülk-i perverdigâruñ** ulu ‘inâyetine tevekkül ve ‘izzetlü ve sa‘âdetlü iki cihânuñ güneşi peygamberimizüñ *şallâ Allâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemüñ* mu‘cizât-ı keşirü’l-berekâtına tevessül olunmuşdur[.] ‘An-ķarîb maşlahatuñuz vucûd bula ki ebedî dostluk nişânı görilmeye şöyle ki hazine (36) çokluğına ve etrafda olan koñşılar muzâheretine mağrûr olasuz ebedî nedâmetlere düşüp ‘ömrüñüz hâşılı olan hazinelerüñüz sél şuyı gibi ber-ķaraf oldukda mâl ile hâşıl étdüğüñüz ? ve dostların ne görülicekegi rûşendür[.] Bâ-vucûd memâlik-i mahrûsede bir nice yıldan berü mücerred şıyanetüñüz maşlahatı için gemiler yapdurmakda Ânâtölî ve Rumelî yaķalarında gûzât-ı muslimîn üzerinde olan ‘azîm yasaķlar ber-ķaraf oldukda gâret ve yağma için bî-(39)-nihâye gemiler yapdurup gâzâya rağbet tâmm olunduğı ma‘lûmuñuz olacacķdur[.] Ve bî’l-cümle eger dostluk murâduñuz-ise merci‘-i fitne ve fesâd olan Kıbrûs cezîresin hüsn-i rizâñuz-ile bu cânibe teslîm édüp anda sâkin olanlardan irâdet ile gitmek murâd édenler emvâl ve esbâbları-yla emîn ve sâlim çıkup gide ve sâkin olanlar zill-i himâyet-i pâdişâh-ı ‘âdil [hazretler]lerinde me‘mûn ve maşûn ķalalar[.] Bu uslûb ķatuñuzda mergûb düşüp eger kendü (42) tarafuñuzun ve eger memâlik-i mahrûse tuccârlarınuñ emn ü emânıdır müyesser olduķtan soñra bir vechle cânibeynde nizâ‘ ķalmayub âsûde-hâl ve mureffehu’l-bâl olmañuz bâbında muceddeden ‘ahdnâme-i humâyûn alıvêrilir[.] El-hâşıl nâme-i humâyûnuñ cevâbı gelince cânibeynden etrâf ve eknâfinuzuñ ğaretine teveccuh olunmuşdur[.] Âsâyiş ve dostluk murâduñuz ise ber-vech-i isti‘câl cevâbı erişdüresiz ve illâ perde-i ğaybde mestûr olan ne-ise (45) bî-tevaķķuf zühûra gelür bi-‘avni’Llâh-u te‘âlâ[.] Tahîrren fi evâ’il-i Ramazânü’l-mubârek sene 977. Be medîne-i Ķostantiniyeti’l-mahmiyye

Mühr: [içte] Tevekkeli ‘alâ Hâliķi. [ķevrede] El-Hayy be-mahşer mebâd^{en} Cudâ. Mehemmed ez luţf-i resûl-i Hüdâ 972

[En altta] *Huve’l-Lâhu subhânehu ve te‘âlâ lem yelid ve lem yûled ve lem yekun-lehu küfüven ehad*

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Teşekkür: Metnin hazırlanmasında yardım ve desteklerini gördüğüm meslekdaşlarım Aleksandar Jakovljević'e (Belgrad Tarih Enstitüsü) ve İsmail Emre Pamuk'a (İstanbul Üniversitesi) ve iki anonim hakeme değerli düzeltme ve yorumları için teşekkür ederim.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement: I would like to thank to Aleksandar Jakovljević (Institute of History, Belgrade) and İsmail Emre Pamuk (Istanbul Üniversitesi) as well as to two anonymous reviewers for their commentaries and corrections.

Kaynakça/References

Arşiv Kaynakları

Archivio di Stato di Venezia (ASVe)

Senato, Deliberazioni Costantinopoli, Reg. 3.

Senato, Ambasciatori Costantinopoli, Dispacci, filza 3-5.

Documenti Turchi, 802, 808-811.

Araştırma Eserleri

Abramowicz, Zygmunt, "L'Europe orientale et les États islamiques", *Il Mediterraneo nella secondo metà del '500 alle luce di Lepanto*, ed. Gino Benzoni, Olschki, Floransa 1974, s. 19-33.

Arbel, Benjamin, *Trading Nations. Jews and Venetians in the Early Modern Eastern Mediterranean*, Brill, Leiden 1995.

Barbero, Alessandro, *Lepanto: la battaglia dei tre Imperi*, Laterza, Roma 2010.

Constantini, Vera, *Il sultano e l'isola contesta. Cipro tra eredità veneziana e potere ottomano*, UTET, Torino 2009.

Conti, Natale, *Delle historie de' suoi tempi*, Damian Zenaro, Venedik 1589.

Edelmayer, Friedrich, *Maximilian II, Philipp II und Reichsitalien*, F. Steiner, Wiesbaden 1986.

Grivaud, Gilles, "Une société en guerre: Chypre face à la conquête ottomane", *La Serenissima e la Nobilissima. Venice in Cyprus and Cyprus in Venice*, ed. Angel Nicolaou-Konnari, Bank of Cyprus Cultural Foundation, Lefkoşa 2009, s. 194-203.

Işıksel, Güneş, *La diplomatie ottomane sous le règne de Selim II. Paramètres et périmètres de l'Empire ottoman dans le troisième quart du XVIe siècle*, Peeters, Louvain-Dudley-Paris 2016.

Khadduri, Majid, *War and Peace in the Law of Islam*, Johns Hopkins Press, Baltimore 1955.

Lauren, Paul Gordon, "Ultimata and Coercive Diplomacy", *International Studies Quarterly*, XVI/2 (1972), s. 131-166.

- Pedani-Fabris, Maria Pia, “Some Remarks upon the Ottoman Geo-Political Vision of the Mediterranean in the Period of the Cyprus War (1570–1573)”, *Frontiers of Ottoman Studies*, ed. Colin Imber ve Keiko Kiyotaki, I. B. Tauris, Londra 2005, c. II, s. 23-36.
- Raby, Julian, “La Sérénissime et la Sublime Porte: les arts dans l’art diplomatique 1453-1600”, *Venise et l’Orient. 828-1797*, Gallimard, Paris 2006, s. 90-119.
- Sechser, Todd S., “A Bargaining Theory of Coercion”, *Coercion. The Power to Hurt in International Politics*, ed. Kelly M. Greenhill - Peter Krause, Oxford University Press, Oxford 2018, s. 55-76.
- Temimi, Abdeljelil, “Le gouvernement ottoman face au problème morisque”, *Revue d’Histoire Maghebine*, 23-24 (1981), s. 249-260.
- Tenenti, Alberto, “La Francia, Venezia e la Sacra Lega”, *Il Mediterraneo nella secondo metà del ‘500 alle luce di Lepanto*, ed. Gino Benzoni, Olschki, Floransa 1974, s. 393-408.
- Theunissen, Hans, “Ottoman-Venetian Diplomats: The ‘Ahd-Names. The Historical Background and the Development of a Category of Political-Commercial Instruments together with an Annotated Edition of a Corpus of Relevant Documents”, *Electronic Journal of Oriental Studies*, 1 (1998), s. 1-688.
- Tracy, James D., *The Founding of the Dutch Republic. War, Finance, and Politics in Holland 1572–1588*, Oxford University Press, Oxford 2018.
- Yaman, Ahmet, *İslâm Hukukunda Uluslararası İlişkiler*, Fecr Yayınları, Ankara 1998.